

Я. Мошинська,

аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

УХИЛЕННЯ БАТЬКІВ ВІД ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОBOB'ЯЗКІВ ЩОДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ЯК ПІДСТАВА ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ

Постановка проблеми. Інститут позбавлення батьківських прав залишається виключним і надзвичайним засобом впливу на недобросовісних матерів та батьків. Судова практика у цій сфері складалася роками й залишається незмінною та досить архаїчною.

Настання сімейно-правової відповідальності у вигляді позбавлення батьківських прав у багатьох випадках є наслідком небажання батьків належним чином виконувати свої обов'язки, передбачені ст. 150 Сімейного кодексу України [1] (далі – СК України). Також невиконання обов'язків щодо виховання дитини може бути наслідком наявності складних життєвих обставин у батьків, таких як похилий вік, невиліковні хвороби, безробіття тощо. Умисне ухилення від виховання дитини та наявність складних життєвих обставин у сім'ї у рівній мірі призводять до порушення прав дитини на належне виховання. При цьому, судова практика не дає чіткої відповіді на питання можливості заміни санкції у вигляді позбавлення батьківських прав на застосування соціального супроводу проблемної сім'ї за наявності складних життєвих обставин. В умовах війни в Україні особливого значення набуває застосування механізму позбавлення батьківських прав з урахуванням сучасних обставин, коли батьки масово втрачають роботу і, відповідно, можливість мате-

ріально забезпечувати своїх дітей, знаходяться у стресовому стані, що неминуче впливає на моральний стан у сім'ї та виховання дітей.

Стан дослідження теми. Проблематика позбавлення батьківських прав за ухилення від виконання батьківських обов'язків достатньо детально розглянута у багатьох дослідженнях, зокрема у працях Бошка В.І., Белякової А.М., Бобрової Д.В., Ворожейкіна Є.М., Гопанчука В.С., Дзери О.В., Дякович М.М., Індиченка С.П., Кузнецової Н.С., Короткової Л.П., Красицької Л.В., Луця В.В., Матвеева Г.К., Маслова В.Ф., Мироненко В.П., Нечаєвої О.М., Ромовської З.В., Оридороги М.Т., Пергамент О.Й., Пушкіна О.А., Савченко Л.А., Шевченко Я.М. та ін. Однак, у зазначених наукових дослідженнях не було проаналізовано сучасну судову практику з питань позбавлення батьківських прав та особливості соціального супроводу проблемних сімей в умовах воєнного стану в Україні.

Метою дослідження є аналіз сімейного законодавства України з питань визначення підстав та порядку позбавлення батьківських прав за ухилення від виконання ними своїх обов'язків щодо виховання дитини.

Виклад основного матеріалу. Позбавлення батьківських прав є крайнім заходом. Суд може

прийняти таке рішення лише в виняткових випадках, якщо винна поведінка одного або обох батьків доведена, з урахуванням характеру цієї поведінки, особистості батьків, а також інших конкретних обставин справи. При цьому суд має попередити відповідача про необхідність змінити свій підхід до виховання дитини (дітей).

Позбавлення батьківських прав є винятковим заходом, який застосовується судом лише у випадках, коли винна поведінка одного або обох батьків доведена, з урахуванням характеру цієї поведінки, особистості батьків, а також інших конкретних обставин справи. Згідно з п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» [2] від 30.03.2007 р. № 3 (далі – Постанова № 3), позбавлення батьківських прав (тобто прав на виховання дитини, захист її інтересів, на відібрання дитини в інших осіб, які незаконно її утримують, та ін.), що надані батькам до досягнення дитиною повноліття та ґрунтуються на факті спорідненості з нею, є крайнім заходом впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків, а тому питання про його застосування слід вирішувати лише після повного, всебічного, об'єктивного з'ясування обставин справи, зокрема ставлення батьків до дітей.

Суд перед застосуванням санкції у вигляді позбавлення батьківських прав може надати відповідачу строк, протягом якого останній може змінити свій підхід до виховання дитини. При прийнятті такого рішення, суд має повноваження вирішувати питання про відібрання дитини від відповідача та передачу її під опіку та піклування органів, якщо це відповідає її інтересам. Проте суд не має обов'язку визначати конкретний заклад, де буде знаходитися дитина (пункт 18 Постанови № 3).

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у справі «Хант проти України» від 07 грудня 2006 року (заява № 31111/04) вказав, що у сімейних відносинах рішення мають прийматися із врахуванням особистості заявника та його поведінки. Факт заперечення заявником проти позову про позбавлення його батьківських прав також міг свідчити про його інтерес до дитини (§ 57, § 58). Однак, судова практика України містить іншу позицію, відповідно до якої один лише факт що відповідач заперечує проти позову про позбавлення батьківських прав не свідчить про інтерес до дитини та реальне бажання змінити поведінку на краще [3].

Право батьків та дітей на спільне проживання втілює в собі основну складову аспекту сімейного життя. Слід наголосити, що будь-які незаконні дії з боку державних структур, спрямовані на перешкоджання цьому праву, представляють собою втручання у гарантовані статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4] (пункт 47 рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Савіні проти України», пункт 49 рішення у справі «Хант проти України»).

Втручання у право на повагу до сімейного життя не становить порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо воно здійснене «згідно із законом», відповідає одній чи кільком законним цілям і до того ж є необхідним у демократичному суспільстві для забезпечення цих цілей (пункт 50 рішення Європейського Суду у справі «Хант проти України»).

Відповідно до ст. 9 Конвенції про права дитини [5] від 20 листопада 1989 року, ратифікованої Верховною Радою України 27 лютого 1991 року, держави-учасниці зобов'язані забезпечувати, щоб дитина не розлучалася з батьками проти їхньої волі, за винятком ситуацій, коли компетентні органи, відповідно до судового

рішення та відповідних правил і процедур, визначають, що таке відокремлення є необхідним у найкращих інтересах дитини. Це рішення може бути обґрунтованим у певних ситуаціях, таких як жорстоке поводження батьків з дитиною, відсутність піклування або коли батьки проживають окремо і потрібно вирішити питання місця проживання дитини.

Аналіз вище наведених нормативних положень вказує на те, що права батьків стосовно дитини є похідними від прав та інтересів дитини щодо гармонійного розвитку та належного виховання. В цьому контексті основний акцент слід робити на визначенні та врахуванні інтересів дитини, аналізуючи об'єктивні обставини конкретного конфлікту, і лише після цього враховувати права батьків.

Відповідно до ст. 150 СК України батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, піклуватись про здоров'я дитини, її психічний, духовний та моральний розвиток, забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя, поважати дитину.

Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав з підстав, передбачених ч. 1 ст. 164 СК України (залишення дитини без піклування протягом 6 місяців у закладі охорони здоров'я без поважної причини; порушення обов'язків з виховання дитини; жорстоке поводження з дитиною; хронічний алкоголізм або наркоманія батьків; експлуатація дитини, примушення її до жебракування та бродяжництва; засудження за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини). У зазначених випадках втручання у право на повагу до сімейного життя (ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) має законні підстави.

Ухилення від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини, що є правовою підставою для позбав-

лення батьківських прав (п. 2 ч. 1 ст. 164 СК України), є «оціночним» поняттям і підлягає дослідженню в кожному конкретному випадку з урахуванням цілої сукупності чинників і факторів.

Відповідно до ст. 164 СК України, такий перелік має виключний характер, разом з тим, виходячи із судової практики в цій сфері, невиконання батьківських обов'язків слід трактувати по-різному. Наприклад, ухилення батьків від виконання своїх обов'язків відбувається, коли матір або батько ухиляються від сплати аліментів на утримання дитини. Проте несплата аліментів на утримання дитини, навіть якщо вона має систематичний характер (від 6 місяців), не є підставою для позбавлення особи батьківських прав на підставі п. 2 ст. 164 СК України, оскільки у справі повинні бути інші докази, ніж документи, які підтверджують заборгованість по сплаті аліментів. Документи про заборгованість з аліментів, хоча й підтверджують систематичну їх невивплату, не можуть бути єдиними доказами у справі. Важливо враховувати, що фактична несплата аліментів, навіть у випадках систематичних порушень, не може вважатися умисним ухиленням від виконання батьківських обов'язків. Потрібні додаткові докази, які підтверджують, що у батька або матері не просто відсутні кошти для сплати аліментів, але вони також активно уникають виконання обов'язків щодо утримання дитини, а також не спілкуються з дитиною та не беруть участь у її вихованні [6]. Однак, довести ці факти є складним завданням, яке на практиці унеможливорює задоволення позову про позбавлення батьківських прав.

Також, відповідно до позиції ВС, викладеній у справі № 466/9380/17 від 17 червня 2021 року, сама по собі відсутність спілкування та несистематична сплата аліментів не є підставою для позбавлення батьківських прав. При цьому суд відмовляючи

у задоволенні позову про позбавлення батьківських прав врахував також і надані відповідачем заперечення, в яких останній запевняв суд, що виправить свою поведінку у майбутньому і зміниться на краще [7].

Не слід розглядати як ухилення від виконання батьківських обов'язків й ситуацію, коли дитина після розлучення батьків проживає впродовж тривалого часу в новій сім'ї, створеній її батьком чи матір'ю, а тому відсутні побачення дитини з тим із батьків, з яким вона не проживає [8].

У справі № 404/6391/16-ц від 26.12.2018 Верховний Суд дійшов до висновку, що перебування відповідача під вартою у слідчому ізоляторі не може бути виключною обставиною для позбавлення його батьківських прав [9].

Слід зазначити, що небажання дитини спілкуватися з одним із батьків не є підставою для позбавлення батьків батьківських прав на підставі ухилення від виконання їхніх обов'язків (ВС/КЦС № 331/5427/17 від 24.04.2019) [10].

Позбавлення батьківських прав з підстав ухилення батьків від виконання своїх обов'язків відбувається у разі наявності дуже вагомих причин, які зазначені у пункті 16 Постанови № 3: «ухилення батьків від виконання своїх обов'язків має місце, коли вони не піклуються про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема: не забезпечують необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно впливає на її фізичний розвиток як складову виховання; не спілкуються з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення; не надають дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей; не сприяють засвоєнню нею загальнонавчаних норм моралі; не виявляють інтересу до її внутрішнього світу; не створюють умов для отримання нею освіти. Зазначені фактори, як кожен окремо,

так і в сукупності, можна розцінювати як ухилення від виховання дитини лише за умови винної поведінки батьків, свідомого нехтування ними своїми обов'язками».

Ухилення від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини може бути підставою для позбавлення батьківських прав лише за умови винної поведінки батьків, свідомого нехтування ними своїми обов'язками, а змінити поведінку батьків у кращу сторону неможливо.

У справі «Мамчур проти України» (заява № 10383/09) від 16 липня 2015 року ЄСПЛ зауважував, що оцінка загальної пропорційності будь-якого вжитого заходу, що може спричинити розрив сімейних зв'язків, вимагатиме від судів ретельної оцінки низки факторів та залежно від обставин відповідної справи вони можуть відрізнятися. Проте необхідно пам'ятати, що основні інтереси дитини є надзвичайно важливими. При визначенні основних інтересів дитини у кожному конкретному випадку необхідно враховувати дві умови: по-перше, у якнайкращих інтересах дитини буде збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я виявляється особливо непридатною або явно неблагополучною; по-друге, у якнайкращих інтересах дитини буде забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагополучним (§ 100).

Зокрема, у Постанові Верховного Суду від 03 березня 2021 року у справі № 627/642/18 (провадження № 61-23094св19) було підтримано висновок апеляційного суду про те, що «оскільки відповідач у порушення положень статті 150 СК України належним чином не виконує обов'язки щодо виховання та розвитку малолітніх дітей, веде антисоціальний спосіб життя, зловживає алкогольними напоями й неодноразово притягувалася до кримінальної, а також адміністративної

відповідальності, у тому числі за невиконання обов'язків по вихованню дітей» [11].

Також, у справі № 728/49/17 від 23 лютого 2017р. було встановлено, що відповідачі мають негативні характеристики за місцем проживання, вони схильні до насильства в сім'ї, у зв'язку із чим притягувались до адміністративної відповідальності за такі дії, вони перебувають на обліку в органах внутрішніх справ як сімейні насильники. Також, відповідачі притягувались до адміністративної відповідальності у зв'язку із вживанням алкоголю. Окрім іншого, в судовому засіданні знайшло підтвердження, що відповідачі не приймають участі в навчально-виховному процесі свого сина (успішністю не цікавляться, класні заходи та батьківські збори не відвідують). Наведене в своїй сукупності свідчить про ухилення відповідачами від виконання своїх батьківських обов'язків. У даній справі відповідачі жодного разу не звернулись до уповноважених органів держави з метою захисту прав своєї дитини, сприянні їм будь-яким чином реалізувати свої батьківські обов'язки [12]. З цієї причини позов про позбавлення батьківських прав було задоволено.

У постанові КЦС ВС від 26 квітня 2022 року у справі № 520/8264/19 було зроблено висновок, що поведінка особи, яка свідомо змінює країну проживання, не бере участі у вихованні дитини, свідчить про її ухилення від виконання батьківських обов'язків у розумінні ст. 164 СК України і може бути підставою для позбавлення цієї особи батьківських прав щодо дитини [13].

У справі № 203/3505/19 від 26.01.2022 р. відповідачі уникали виконання своїх батьківських обов'язків з виховання дитини, і це включає в себе кілька ключових факторів: тривалий період занедбання фізичного і духовного розвитку дитини, недостатність підготовки до самостійного життя, відсутність належного хар-

чування, медичного догляду та лікування, що погано впливає на фізичний розвиток. Додатково вони не спілкуються з дитиною на належному рівні для нормального самопізнання, не забезпечують доступ до культурних та духовних цінностей, не сприяють усвідомленню загальноприйнятих моральних норм та не виявляють інтересу до внутрішнього світу дитини. Їхня поведінка створює небезпеку для життя і здоров'я дитини. Зважаючи на те, що позбавлення батьківських прав є крайнім кроком, суд апеляційної інстанції розглянувши обставини справи, дав можливість відповідачам скорегувати свою поведінку щодо батьківства. Однак не дивлячись на даний період часу, батьки дитини не змінили своєї поведінки відносно дитини, що було підтверджено актами огляду умов проживання дитини та характеристиками навчально-реабілітаційного центру [14].

Водночас, неспроможність батьків виконувати обов'язки з виховання дітей, крім умисного ухилення, може також бути наслідком складних сімейних обставин. Відповідно до п. 15 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги», «складні життєві обставини, це – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно. До чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини віднесено: похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування

в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією» [15].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» дитина перебуває у складних життєвих обставинах, «якщо вона потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухиляннєм батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини» [16]. Облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, веде служба у справах дітей.

Згідно п. 2 Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження (далі – Порядок № 585), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585, «складні життєві обставини, в яких перебуває дитина, це – умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші види залежності, жорстоке поводження, зокрема домашнє насильство, у тому числі у разі, коли кривдником

є дитина, ухилення батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставини стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо), установлені за результатами оцінювання потреб дитини та її сім'ї у соціальних послугах» [17].

Порядок № 585 передбачає структурований спосіб взаємодії різних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, освітніх закладів, медичних установ, соціальних служб та інших установ під час реалізації соціального захисту дітей, які знаходяться у складних життєвих обставинах. Це стосується особливо дітей, що потерпіли від насильства та жорстокого поводження. Порядок № 585 регулює взаємодію під час виявлення, обговорення скарг та повідомлень стосовно цих дітей, забезпечуючи їхню безпеку та надання необхідної допомоги з урахуванням їх потреб.

Як зазначають В. Гопанчук та В. Мироненко, Порівнюючи ухилення батьків від виконання своїх обов'язків стосовно виховання дитини як наслідок складних життєвих обставин та умисне ухилення батьків від виконання своїх обов'язків стосовно виховання дитини як підстави для позбавлення батьків батьківських прав, можна відзначити велику різницю між ними. Складні життєві обставини відрізняються від ззачаченої підстави для позбавлення батьківських прав і вони не можуть пересікатися. Це є не лише соціальною проблемою, але й юридичною, оскільки кожен аспект складних життєвих обставин веде до одного негативного результату – порушення прав дитини. Якщо ці порушення викликані зовнішніми чинниками, то безумовно потрібно надавати соціальну підтримку або допомогу таким батькам. Але якщо такі обставини мають внутрішній характер (пов'язані з поведінкою батьків), то виникає необхідність розглядати можливість застосування

сімейно-правової відповідальності, яка може включати позбавлення батьків батьківських прав [18, с. 116].

З урахуванням вищевикладеного, зверненню до суду із позовом щодо позбавлення батьківських прав має передувати детальна і обдумана підготовка, включаючи збір відповідної доказової бази. Це обумовлено тим, що багато аспектів, що становлять підставу для прийняття позитивних рішень у таких випадках, є великою мірою оціночними та залежать від конкретних обставин справи та особистості відповідача.

У процесі підготовки до подачі позову слід зібрати наступну доказову базу:

- Медичні висновки, що підтверджують хронічний алкоголізм або наркоманію батьків.

- Рішення суду, що стягнення аліментів на утримання дитини.

- Довідки від відділу державної виконавчої служби, що підтверджують заборгованість зі сплати аліментів за останні 6 місяців.

- Довідки від місцевої поліклініки щодо стану дитини та супроводу її батьками при відвідуванні лікарів.

- Характеристики з місця навчання дитини, в яких відображена участь обох батьків у вихованні.

- Інформація про конфлікти з міліцією, сімейні сварки, антисоціальну поведінку матері або батька, які можуть підтвердити потребу в позбавленні батьківських прав.

Висновки. Ухилення батьків від виконання своїх обов'язків стосовно виховання дитини представляє серйозну соціальну та правову проблему, що впливає на здоров'я, розвиток та добробут дитини. Відсутність належного виховання, недбалість до фізичного, емоційного і психологічного розвитку дитини може впливати на її подальше життя та психічний розвиток. Згідно з законодавством, ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини може бути підставою для позбавлення

їх батьківських прав. Оцінка факторів, що вказують на ухилення батьків від виконання обов'язків виховання, є складною і залежить від конкретних обставин кожного конкретного випадку. Доказова база, включаючи медичні документи, рішення суду, довідки від відповідних органів, характеристики з навчальних закладів, є важливою для обґрунтування прийняття рішення щодо позбавлення батьківських прав. Важливим аспектом є врахування не тільки поведінки батьків, а й їхнього впливу на здоров'я та добробут дитини.

Стаття присвячена актуальному соціальному явищу – ухиленню батьків від виконання своїх обов'язків стосовно виховання дитини, а також розгляду цього явища як можливої підстави для позбавлення батьківських прав. Досліджуються основні аспекти та наслідки ухилення батьків від виконання своїх батьківських обов'язків, такі як вплив на фізичний, емоційний та психологічний розвиток дитини.

Автор розглядає нормативно-правову базу щодо цього питання та аналізує вимоги, які визначають умови позбавлення батьків батьківських прав на підставі ухилення від виконання своїх обов'язків стосовно виховання дитини.

Зазначено, що настання сімейно-правової відповідальності у вигляді позбавлення батьківських прав у багатьох випадках є наслідком небажання батьків належним чином виконувати свої обов'язки. Також невиконання обов'язків щодо виховання дитини може бути наслідком наявності складних життєвих обставин у батьків, таких як похилий вік, невиліковні хвороби, безробіття тощо. Умисне ухилення від виховання дитини та наявність складних життєвих обставин у сім'ї у рівній мірі

призводять до порушення прав дитини на належне виховання. При цьому, судова практика не дає чіткої відповіді на питання можливості заміни санкції у вигляді позбавлення батьківських прав на застосування соціального супроводу проблемної сім'ї за наявності складних життєвих обставин.

Окрема увага приділяється збору доказової бази та важливості об'єктивного аналізу конкретних обставин кожного випадку.

Детально проаналізована судова практика з питань позбавлення батьківських прав унаслідок ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини.

Висновки статті підкреслюють необхідність дотримання найкращих інтересів дитини, а також важливість забезпечення належного виховання та добробуту для її майбутнього розвитку.

Ключові слова: ухилення від виховання дитини, складні життєві обставини, обов'язки батьків по вихованню, неблагополучна сім'я, позбавлення батьківських прав, позов про позбавлення батьківських прав.

Moshynska Ya. Parental evasion from fulfilment of their responsibilities for the child's upbringing as a ground for deprivation of parental rights

The article is devoted to the current social phenomenon – the avoidance of parents from fulfilling their responsibilities regarding a child's upbringing, as well as consideration of this phenomenon as a possible reason for the deprivation of parental rights. The main aspects and consequences of parents' evasion of their parental duties, such as the impact on the child's physical, emotional and psychological development, are investigated.

The author examines the regulatory legal framework on this issue and

analyzes the requirements that determine the conditions for depriving parents of parental rights based on the avoidance of their responsibilities regarding a child's upbringing.

It is noted that the onset of family legal responsibility in the form of deprivation of parental rights in many cases is a consequence of parents' reluctance to properly fulfill their duties. Also, the non-fulfillment of responsibilities for a child's upbringing can result from difficult life circumstances for parents, such as advanced age, incurable diseases, unemployment, etc. Deliberate avoidance of a child's upbringing and the presence of difficult life circumstances in the family equally lead to a violation of the child's right to proper upbringing. At the same time, judicial practice does not give a clear answer to the question of the possibility of replacing the sanction in the form of deprivation of parental rights for the use of social support for a troubled family in the presence of difficult life circumstances.

Particular attention is paid to the collection of the evidence base and the importance of an objective analysis of the specific circumstances of each case.

Judicial practice on the issue of deprivation of parental rights as a result of parents' avoidance of their responsibilities for raising a child is analyzed in detail.

The article's conclusions emphasize the need to observe the child's best interests, as well as the importance of ensuring proper upbringing and well-being for its future development.

Key words: avoidance of parents from fulfilling their responsibilities regarding a child's upbringing, difficult life circumstances, parenting duties, dysfunctional family, deprivation of parental rights, lawsuit for deprivation of parental rights.

Література

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.
2. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 року № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>
3. Постанова Верховного Суду від 29 вересня 2021 року у справі № 459/3411/18 (провадження № 61-10531св21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109035>.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
6. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01 листопада 2017 р. у справі № 299/3019/16-ц. URL: https://protocol.ua/ua/vssu_nesplata_alimentiv_batkom_ne_e_dokazom_uhilennya_vid_uchasti_u_vihovanni_ditini_i_pidstavoyu_dlya_pozbavlennya_batkivskih/
7. Постанова ВС від 17 червня 2021 року у справі № 466/9380/17. URL: [https://protocol.ua/ua/faktu_nesplati_alimentiv_ta_vidsutnist_spilkuвання_z_donkoю_nedostatno_dlya_pozbavlennya_batkivskih_prav_\(ktss_vs_u_spravi_466_9380_17_vid_17_chervnya_2021_roku\)](https://protocol.ua/ua/faktu_nesplati_alimentiv_ta_vidsutnist_spilkuвання_z_donkoю_nedostatno_dlya_pozbavlennya_batkivskih_prav_(ktss_vs_u_spravi_466_9380_17_vid_17_chervnya_2021_roku))
8. Постанова Верховного Суду від 17 червня 2021 року у справі № 466/9380/17 (провадження № 61-2175св20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97771761>.
9. ВС/КЦС № 404/6391/16-ц від 26.12.2018. URL: https://protocol.ua/ua/vs_ktss_obrannya_zarobignogo/
10. ВС/КЦС № 331/5427/17 від 24.04.2019. URL: https://protocol.ua/ua/vs_ktss_nebagannya_ditini/
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 березня 2021 року у справі № 627/642/18 (провадження № 61-23094св19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96070994>
12. Рішення Бахмацький районний суд Чернігівської області у справі № 728/49/17 від 23 лютого 2017 р. URL: https://protocol.ua/ua/ukrainskiy_sud_tekst_rishennya_za_strukturoyu_pretsedentiv_espl_pozbavlennya_batkivskih_prav_vidnosno_malolitnogo_sina/
13. Трофіменко І.В. особа, яка свідомо змінює країну проживання і не бере участі у вихованні дитини, може бути позбавлена батьківських прав. URL: [https://protocol.ua/ua/osoba_yaka_svidomo_zminyue_krainu_progivannya_ne_priymae_uchasti_u_vihovanni_ditey_ta_u_vihovanni_batkivskih_obov_yazkiu_mogebutipozbavlena_batkivskih_prav_shchododitini_\(vs_ktss_520_8264_19vid_26_04_2022_r_\)/](https://protocol.ua/ua/osoba_yaka_svidomo_zminyue_krainu_progivannya_ne_priymae_uchasti_u_vihovanni_ditey_ta_u_vihovanni_batkivskih_obov_yazkiu_mogebutipozbavlena_batkivskih_prav_shchododitini_(vs_ktss_520_8264_19vid_26_04_2022_r_)/)
14. ВС КЦС справа № 203/3505/19 від 26.01.2022 р. URL: [https://protocol.ua/ua/fakt_stvorennya_nebezpeki_dlya_gittya_i_zdorov_ya_ditini_ta_uhilennya_oboh_batkiv_vid_vikonannya_svoih_obov_yazkiu_povihovannyu_ditini_stali_pidstavami_dlya_pozbavlennya_ih_batkivskih_prav_\(vs_ktss_sprava_203_3505_19_vid_26_01_2022_r_\)/](https://protocol.ua/ua/fakt_stvorennya_nebezpeki_dlya_gittya_i_zdorov_ya_ditini_ta_uhilennya_oboh_batkiv_vid_vikonannya_svoih_obov_yazkiu_povihovannyu_ditini_stali_pidstavami_dlya_pozbavlennya_ih_batkivskih_prav_(vs_ktss_sprava_203_3505_19_vid_26_01_2022_r_)/)
15. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019. Офіційний вісник України. 2019. № 34. Стор. 107. Ст. 1199.
16. Про охорону дитинства. Закон України № 2402-III від 26.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
17. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Постанова Кабінету Міністрів № 585 від 01.06.2020. Офіційний вісник України. 2020. № 57. Стор. 53. Ст. 1779
18. Гопанчук В., Мироненко В. Ухилення батьків від виконання обов'язку щодо виховання дитини в умовах воєнного стану в Україні: складні життєві обставини чи підстава позбавлення батьківських прав. Юридичний вісник. 2022. 5. С. 109–119. С. 116.